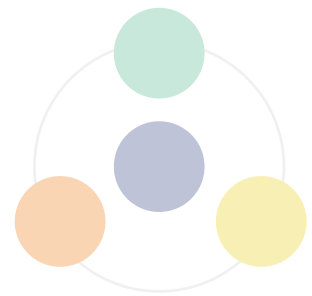

De onderzoekende houding van mbo- en hbo-studenten stimuleren

Dit artikel beschrijft onderzoek naar:

- de onderzoekende houding van mbo- en hbo-studenten
- hoe hun onderzoekende houding gestimuleerd kan worden
- door school, stagepraktijk en studenten zelf

en beschrijft onderwijsmateriaal voor mbo en hbo dat n.a.v. dit onderzoek is gemaakt. [ERICA WIJNANDS-POT, ESTHER VAN DER ZWET](#)

De beroepspraktijk vraagt steeds vaker een onderzoekende houding van zowel mbo- als hbo-studenten (Ministerie van OC&W, 2018; SER, 2017; Van Katwijk et al., 2021). Wat deze onderzoekende houding precies

DE SCHOOL KAN
STUDENTEN LEREN
REFLECTEREN EN
FEEDBACK HANTEREN

is en betekent voor het handelen in het beroep is echter niet helder. Daarom deden we vanuit Practoraat Research lab van mboRijnland en de tweedegraadlerarenopleidingen Gezondheidszorg & Welzijn en Omgangskunde (GWO) van Hogeschool Leiden samen praktijkonderzoek. We onderzochten wat

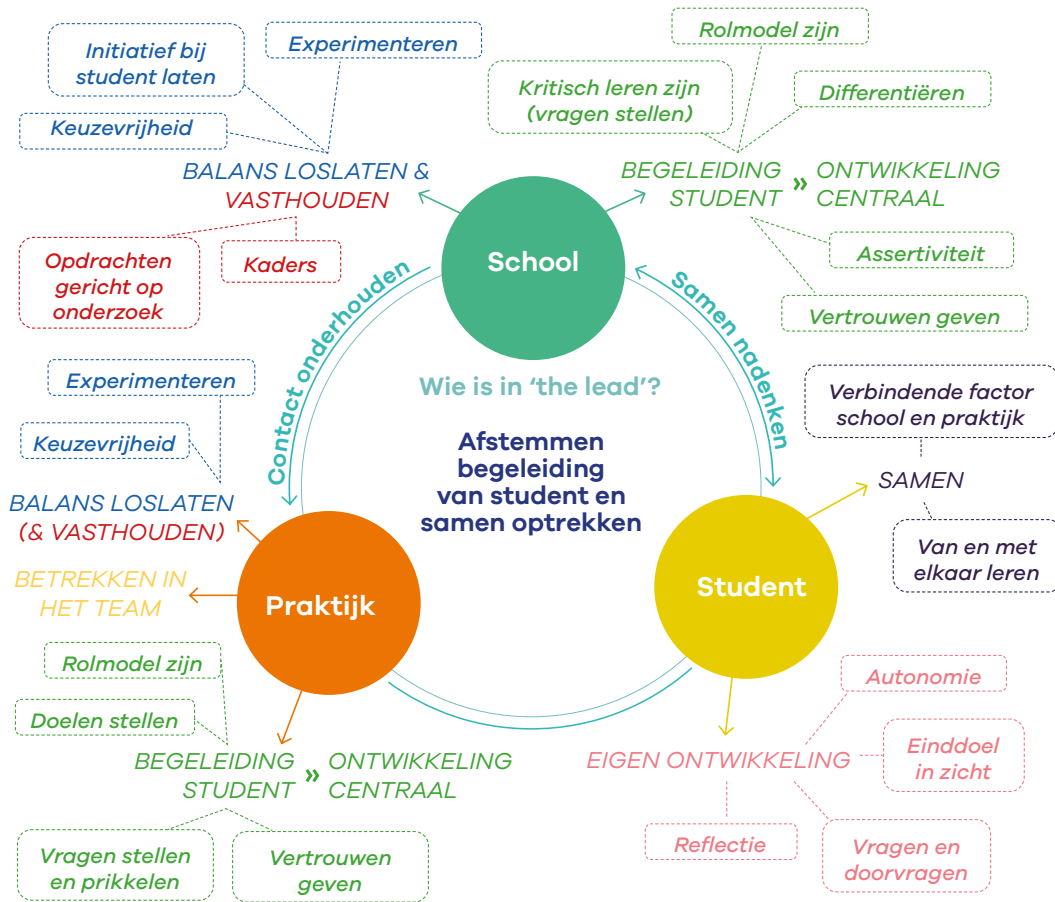
de onderzoekende houding van mbo-studenten bij gezondheidszorgopleidingen en hbo-studenten aan de lerarenopleiding GWO inhoudt, en hoe deze gestimuleerd kan worden door school, stagepraktijk, en studenten. Sterk aan deze samenwerking is dat hbo-studenten aan de lerarenopleiding GWO uiteindelijk les kunnen gaan geven bij mbo-gezondheidszorgopleidingen. Dit zorgde voor een bijzondere band tussen de betrokken docent-onderzoekers.

Naar aanleiding van ons onderzoek ontwikkelden we uitwisselbaar onderwijsmateriaal voor het mbo en het hbo. We ontdekten namelijk dat een onderzoekende houding van studenten in deze onderwijscontexten op vergelijkbare manieren gestimuleerd kan worden.

EEN ONDERZOEKENDE HOUDING

Een onderzoekende houding wordt vaak genoemd als onderdeel van

onderzoekend vermogen dat wordt beschreven als: onderzoek doen, kennis kunnen toepassen in de praktijk en een onderzoekende houding hebben (Losse, 2018; Van Katwijk et al., 2019). In eerder praktijkonderzoek vonden we dat het onderzoekend vermogen van studenten gestimuleerd kan worden via hun onderzoekende houding (Van Doesum et al., 2019). Er bestaan verschillende opvattingen over de definiëring van de onderzoekende houding (Van den Herik & Schuitema, 2016). Vanuit verschillende bronnen (Andriessen, 2016; Broers, 2021; Bruggink & Harinck, 2012) en aanvullend praktijkonderzoek (van Doesum et al, 2019) begonnen we met de volgende elementen van de onderzoekende houding: nieuwsgierigheid; open houding; kritisch zijn; bereid zijn tot perspectiefwisseling; distantie nemen van routines; gerichtheid op bronnen; zeker willen weten; willen delen met anderen; en willen begrijpen.

Figuur 1. Het stimuleren van de onderzoekende houding in het hbo

METHODE

We voerden kwalitatief onderzoek uit, waarbij we in online focusgroep-interviews deelnemers vroegen

ten, 3) werkplekbegeleiders verbonden aan de mbo-gezondheidszorgopleidingen en 4) studenten, 5) docenten, 6) werkplekbegeleiders verbonden aan de hbo-lerarenopleiding GWO. Na thematische analyse hielden we nog twee focusgroep-interviews. Hierbij gingen in een hbo- en in een mbo-focusgroep studenten, docenten en werkbegeleiders met elkaar in gesprek voor validatie van de gevonden thema's. Verder bespraken zij hoe de gevonden manieren om de onderzoekende houding van studenten te stimuleren in de opleidingen verwerkt konden worden.

bronnen, open houding, bereidheid tot perspectiefwisseling en distantie nemen van routines als elementen van een onderzoekende houding in de beroepspraktijk. Aanvullend noemden zij voor het mbo 'initiatief nemen' en voor het hbo 'een proactieve houding'.

Uitspraken rondom de onderzoekende houding

Gesprek tussen praktijkbegeleider 2 en 3 (hbo) over de proactieve houding:

P3: 'Het initiatief nemen is belangrijk: wat wil de stagiair zelf ontdekken of onderzoeken?'

P2: 'Het is belangrijk om vooruit te willen gaan, om iets nieuws te willen leren: initiatief nemen en nieuwsgierig zijn.'

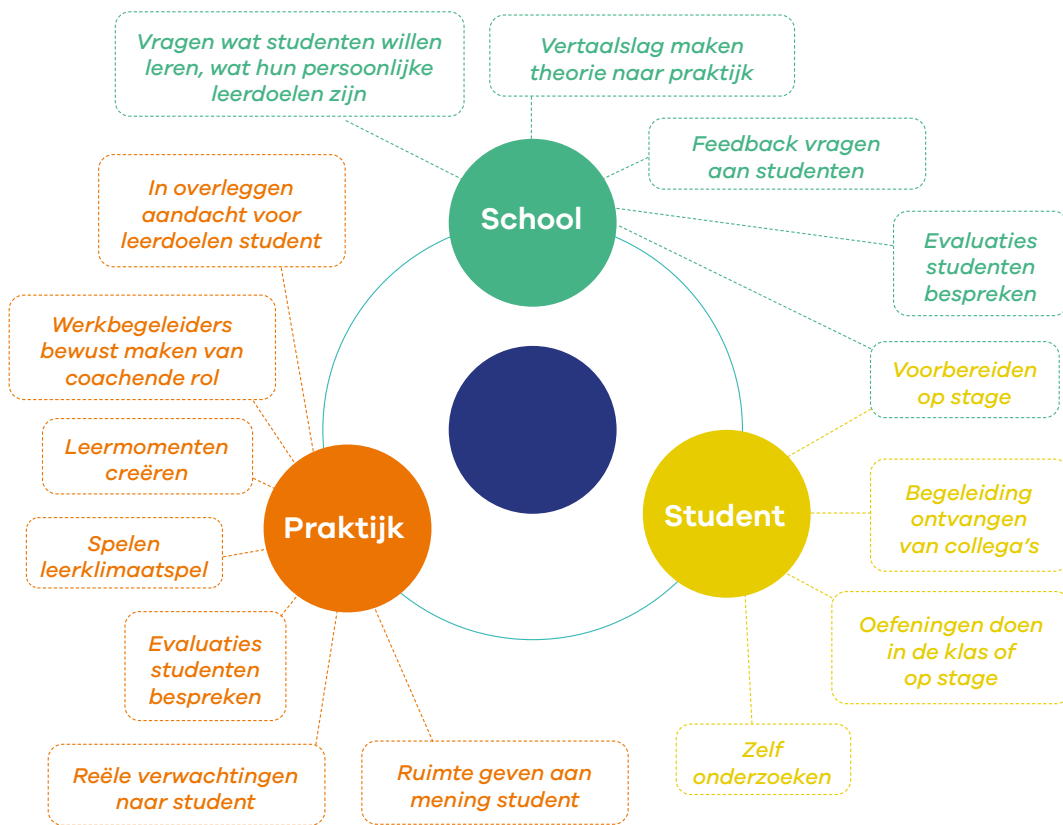
ONDERZOEKENDE HOUDING STIMULEREN: RESULTATEN

Deelnemers benoemden voor zowel het hbo als het mbo nieuwsgierigheid, kritisch zijn, gerichtheid op

MBO-STUDENTEN KUNNEN OOK ZELF HUN ONDERZOEKENDE HOUDING VERGROTEN

1) wat zij zagen als de onderzoekende houding van studenten in de beroepspraktijk en 2) wat school, stagepraktijk, en studenten kunnen doen om deze onderzoekende houding te stimuleren.

We hielden zes focusgroep-interviews met verschillende soorten deelnemers: 1) studenten, 2) docen-

Figuur 2. Het stimuleren van de onderzoekende houding in het mbo

Mbo-student over gerichtheid op bronnen:

'Een cliënt heeft ook eigen persoonlijke wensen en eigen regie, daarmee werken en proberen een cliënt te leren kennen, zodat je weet hoe die bijvoorbeeld graag gewassen wil worden, wat hij fijn vindt, wat zijn lievelingskleur is.'

EEN KAARTSPEL STIMULEERT DE ONDERZOEKENDE HOUDING VAN MBO- STUDENTEN

Zowel voor mbo als hbo vonden deelnemers dat school en stage-praktijk de onderzoekende houding van studenten het beste integraal

kunnen stimuleren, elkaars verwachtingen moeten kennen en korte lijnen moeten onderhouden (zie figuur 1).

Voor het mbo vonden deelnemers een goede stagevoorbereiding waarin de onderzoekende houding van studenten wordt getriggerd belangrijk. De school kan studenten stimuleren onderzoek te doen naar het soort stage, of een persoonlijk ontwikkelplan voor de stage te maken. Verder kan de school studenten leren reflecteren en feedback hanteren, waardoor ze kritisch leren kijken naar hun eigen handelen en ontwikkeling. Docenten kunnen het belang van een onderzoekende houding uitleggen en gebruik maken van werkvormen die deze stimuleren, bijvoorbeeld intervisie of werken met echte praktijkcasussen van cliënten.

De stagepraktijk kan de onderzoekende houding van mbo-stu-

denten stimuleren door hen goed te begeleiden. Dit betekent dat werkplekbegeleiders verwachtingen en doelen uitspreken naar studenten, op de hoogte zijn van leerdoelen en beginsituatie van studenten, en zorgen voor uniformiteit in begeleiding. Daarnaast kunnen werkplekbegeleiders studenten stimuleren te onderzoeken door een open houding naar studenten te hebben, het goede voorbeeld te geven, en casussen van cliënten met studenten te bespreken. Verder kunnen werkplekbegeleiders positieve feedback geven gericht op leerdoelen van studenten en hen stimuleren feedback te vragen.

Tenslotte kunnen werkplekbegeleiders het waarom van leertaken duidelijk maken, en ruimte voor studenten creëren om een onderzoekende houding te tonen door bijvoorbeeld vragen te stellen en hoge verwachtingen te hebben, zonder studenten

Interesse hebben

CASUS Aan het eind van de dag evalueer je met je werkbegeleider over de dag. Ze geeft aan: “Je hebt zo goed interesse getoond in de client en de manier van werken.”

- » Wat betekent interesse tonen voor jou?
- » Wat zijn voorbeelden van dingen die je deze dag hebt gedaan waar je interesse hebt getoond?
- » Waarom denk je dat interesse tonen belangrijk is als je stage loopt?

#Student #Initiatief nemen

Casussen bespreken met studenten

CASUS Een student loopt stage bij jou in de instelling. Jullie hebben samen een cliënt verzorgd. Je merkt dat jou dingen opvielen tijdens de zorgverlening die de student nog niet zag.

- » Hoe bespreek je dit met de student?
- » Hoe zorg je voor verdieping tijdens deze bespreking?

#Praktijk #Stimuleren te onderzoeken

Werken met eigen casus

CASUS De studenten geven in een studentenpanel aan dat ze meer willen leren met casuïstiek waarin een open einde zit.

- » Hoe zou je dat in je lessen integreren?
- » Hoe pak je dat aan?

#School #Werkvormen inzetten om OZH te stimuleren

Figuur 3. Kaartspel met mini-casussen

in het diepe te gooien.

Mbo-studenten kunnen ook zelf hun onderzoekende houding vergroten. Ze kunnen feedback vragen en hanteren, hun eigen ontwikkeling in kaart brengen, en met collega's en medestudenten praktijkervaringen bespreken. Daarnaast kunnen studenten initiatief nemen: zich voorbereiden op de stage, leerdoelen formuleren, hulpvragen stellen,

cliëntendossiers en protocollen lezen, en laten zien te willen leren door interesse te tonen. Verder kunnen studenten regie nemen op hun leerproces in de praktijk, observeren, aanpassingsvermogen tonen, zich bescheiden en tegelijkertijd assertief opstellen.

Voor het hbo vonden deelnemers de balans tussen loslaten van studenten om te kunnen experimenteren

in de stagepraktijk en vasthouden aan de kaders van de opleiding van belang (zie figuur 1).

Stagepraktijk en school kunnen de onderzoekende houding van hbo-studenten stimuleren door hen ruimte te geven om te experimenteren en dingen uit te proberen. De school kan studenten de keuze geven zich te verdiepen in een thema waar ze passie voor hebben. Teveel ruimte kan studenten echter houvast ontnemen, waardoor experimenteren er niet van komt. De school kan daarom kaders geven waarbinnen studenten tijdens hun stagepraktijk kunnen ‘spelen’ en toch houvast ervaren.

Verder kunnen zowel school als stagepraktijk de onderzoekende houding van studenten stimuleren door in hun begeleiding de ontwikkeling van studenten centraal te stellen. Studenten kunnen zelf reflecteren en vragen stellen. Werkplekbegeleiders kunnen studenten hierbij stimuleren door prikkelende vragen te stellen die studenten uitnodigen om na te denken over hun leerproces. In de woorden van een werkplekbegeleider: “Het ligt ook aan de vragen die de praktijkbegeleider stelt aan de stagiair: wat kom je hier leren? Het is aan ons de taak om de vraag te stellen: wat kom je eigenlijk doen? Ik hoop dat de student daardoor aan gaat.”

VERTAALSLAG NAAR HET ONDERWIJS

Naar aanleiding van het onderzoek maakten we uitwisselbare toepassingen voor het onderwijs. Om de onderzoekende houding van mbo-studenten te stimuleren, ontwierpen we op basis van de elementen van de onderzoekende houding een kaartspel met mini-casussen. De casussen zijn opgesteld aan de hand van wat studenten, werkplekbegeleiders en docenten tijdens de »

interviews vertelden. Zij kunnen tijdens dit spel elkaars aanpak van de casussen bespreken en zo van elkaar leren. De aanpak die spelers kiezen moet worden gekleurd door een element van de onderzoekende houding, bijvoorbeeld 'initiatief tonen'. Verder kunnen ze verschil-

VOOR HET HBO WERDEN ONDERZOEKS- RESULTATEN GEÏNTEGREERD IN HET CURRICULUM

lende rollen aannemen tijdens het spel: student, werkplekbegeleider of docent. Zo kunnen ze elkaars perspectief innemen en daarvan leren. Het spel is geschikt om op verschillende momenten en tijdens verschillende fasen van de opleiding meer of minder diepgaand te spelen. Het

spelelement wordt versterkt met een dobbelsteen waarbij het aantal ogen staat voor een bepaalde opdracht bijvoorbeeld, 'zoek een theoretische bron', 'bespreek jouw aanpak' of 'geef je kaartje aan een ander'.

Voor het hbo integreerden we de bevindingen uit het onderzoek in het curriculum. We formuleerden doelen voor de stagepraktijk over de onderzoekende houding. Deze voegden we toe aan de handleiding voor werkplekbegeleiders, zodat zij weten hoe ze de onderzoekende houding van studenten kunnen stimuleren. Op school introduceerden we de methode 'Leren van verhalen' (Berendsen, 2022), om sterker in te zetten op reflectie. Studenten bepalen vervolgens aan de hand van een 'bumpy moment', een praktijkervaring waarin het schuurde, waar ze zelf meer over willen leren. Experimenteren zetten we daarbij centraal: dingen uitproberen, fouten maken en hiervan leren. Ten slotte vinden er driegesprekken tussen

school, werkplekbegeleider en student plaats, waarin het stimuleren van de onderzoekende houding gespreksonderdeel is. ■

- ERICA WIJNANDS-POT IS DOCENT-ONDERZOEKER BIJ PRACTORAAT RESEARCH LAB VAN MBORIJNLAND. ZIJ DOET PROMOTIE-ONDERZOEK BIJ DE OPEN UNIVERSITEIT NAAR DE ONDERZOEKENDE VAARDIGHEDEN VAN MBO-STUDENTEN IN GEZONDHEIDSZORGOPLEIDINGEN.
- ESTHER VAN DER ZWET – VAN DER MEER GING NA HAAR PROMOTIEONDERZOEK AAN HET VUMC WERKEN BIJ DE LERARENOPLEIDING GWO AAN HOGESCHOOL LEIDEN ALS DOCENT. HAAR FOCUSPUNT IS HET INTEGREREN VAN HET ONDERZOEKEND VERMOGEN BINNEN HET HBO-ONDERWIJS.

Alle onderwijsmaterialen en meer informatie over ons onderzoek zijn te vinden via: <https://delen.meted-die.nl/item/a1078d19-cfb0-4d67-97b8-41952bfb893b>

Of mail naar: researchlab@mborijnland.nl

Verwijzingen:

- > Andriessen, D. (2016). *Drie misverstanden over onderzoek in het hbo*. HO Management, 5.
- > Berendsen, S (2022). *Leren van verhalen*. Geraadpleegd van www.ontdekjetalenten.nu
- > Broers, S. (2021). *Onderzoekend vermogen in een notendop*. OMJS.
- > Bruggink, M., & Harinck, F. (2012). *De onderzoekende houding: wat wordt daar onder verstaan*. Tijdschrift Voor Lerarenopleiders, 33(3).
- > Losse, M. (2018). *Onderzoekend vermogen voor beroepsproducten*. www.onderzoekendvermogen.nl/documenten/hoofdstuk_5/workshop_onderzoekend_vermogen_voor

- > [beroepsproducten - boom docentendag 2018.pdf](#)
- > Ministerie van OC&W. (2018). *Regeling regionaal investeringsfonds mbo 2019-2022*. Staatscourant, 64331, 1-34.
- > SER. (2017). *Toekomstgericht beroepsonderwijs: Deel 2 Voorstellen voor een sterk en innovatief beroepsonderwijs*. Sociaal-Economische Raad.
- > Van den Herik, M., & Schuitema, A. (2016). *Een onderzoekende houding, Werken aan professionele ontwikkeling*. Coutinho.
- > Van Doesum, K., Wijnands, E., Brand, F., Neven, C., Van der Zwet, E., De Witt, I., & Schinck, M. (2019). *De Onderzoekende*

- Houding van Mbo-stimuleren: Een praktijkonderzoek bij mboRijnland in samenwerking met Hogeschool Leiden. mboRijnland.*
- > Van Katwijk, L., Jansen, E., & Van Veen, K. (2019). *Onderzoekend vermogen in leerlijnen onderzoek van lerarenopleidingen*. Pedagogisch Studien, 96(96), 330-348.
- > Van Katwijk, L., Jansen, E., & Van Veen, K. (2021). *Development of an Inquiry Stance? Perceptions of Preservice Teachers and Teacher Educators Toward Preservice Teacher Inquiry in Dutch Primary Teacher Education*. Journal of Teacher Education.